

партій, акомпанементу до дитячих пісень і його узгодження зі співом тощо), застосовуючи методичні підходи викладача та враховуючи його вимоги й побажання;

- в умовах онлайн-навчання готує електронні версії музичних творів (скани, фото, скріншоти), їх аудіо- або відеозаписи, записи власного акомпанементу до вокальних творів або партитури хорового твору;

- здійснює пошукову роботу з метою оновлення репертуару.

Отже, вирішення проблеми взаємодії викладача і концертмейстера передбачає серйозну підготовку, поступове накопичення необхідних професійних компетентностей і якостей, цілеспрямований розвиток концертмейстерського мистецтва.

Список використаних джерел

1. Ашихміна Н. В. Концертмейстерський клас : навч. посібник для здобувачів вищої освіти за I (бакалаврським) рівнем спец. 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), 025 Музичне мистецтво. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського», 2019. 206 с.
2. Концертмейстер: призвание и профессия : сб. научн-метод. ст. Н. Новгород : ННГК им. М. Глинки, 2000. 162 с.
3. Литвинова Е. Н. Творческое взаимодействие преподавателя и концертмейстера как важный фактор профессионального воспитания учащихся. *Мастерство онлайн: междунар. науч.-поп. журнал*. URL: <http://ripo.unibel.by/index.php?id=3376>
4. Молчанова Т. Мистецтво піаніста-концертмейстера : навч. посібник. Львів : ДМА, 2007. 216 с.
5. Островская Е. А. Психологические аспекты деятельности концертмейстера в музыкально-образовательной сфере инструментального исполнительства : автореф. ... канд. искусств. : 17.00.02. Тамбов, 2006. 20 с.
6. Шендерович Е. В концертмейстерском классе. Размышления педагога. Москва : Музыка, 1996. 224 с.

Лобач О., кандидат педагогічних наук,
доцент, Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка
(м. Полтава)

МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ДО УРОКУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У Концепції «Нова українська школа» освітня галузь «Мистецтво» представлена трьома змістовими лініями – дві домінантні (музичне та образотворче мистецтва) та синтетична (інтегрований курс «Мистецтво»). На всіх освітніх галузях учителі мають формувати мистецьку ключову компетентність. Незважаючи на постановку високої мети, в реальній практичній діяльності наполегливо-агресивно впроваджується інтегрована загальна

мистецька освіта. Курс «Мистецтво» має переважно теоретичний, а не праксеологічний характер, тому з 1 до 6 класу поступово гальмується розвиток художніх (у широкому розумінні слова) здібностей дітей, які потребують організації реальної практичної та творчої діяльності.

В умовах інформаційного суспільства, дистанційного навчання ми остаточно втрачаємо можливості для хорового співу, колективного музикування, слухання «живої» музики, сприйняття справжнього кольору, безпосереднього спілкування й відчуття одне одного та багато-багато інших властивостей повноцінного життя Людини. На щастя, сьогодні більшість закладів загальної середньої освіти працюють у традиційній парадигмі мистецької освіти особистості через відомий консерватизм школи як соціального феномену, тому пропонуване повідомлення адресовано вірним своєму покликанню вчителям музичного мистецтва.

У науково-методичній літературі вивчено різні аспекти уроку музичного мистецтва: визначено теоретико-методологічні засади музичної педагогіки (О. Апраксина, Б. Асаф'єв, Д. Кабалевський, Л. Горюнова, Л. Ісьянова, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шацька, Л. Школяр, О. Щолокова та ін.), дидактичні основи, зокрема типи та структура уроку (Е. Абдуллін, Г. Бриль, І. Гадалова, О. Гумінська, О. Радинова, О. Травіна, Л. Хлебникова та ін.), інноваційні художньо-педагогічні технології (О. Гайдамака, О. Лобова, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Олексюк, Е. Печерська та ін.) (більш детальний аналіз див. у розділі колективної монографії кафедри музики [2]). На нашу думку, урок музичного мистецтва остаточно не вичерпав своїх потенційних можливостей, дотепер залишається відкритим питанням щодо сучасних вимог до провідної форми організації загальної музичної освіти школярів.

Е. Абдуллін, Г. Бриль, І. Гадалова, О. Гумінська, О. Радинова, О. Травіна, Л. Хлебникова [2] всебічно характеризують урок музики, його загальні та специфічні особливості, дидактичну структуру та її окремі компоненти, зміст уроку, критерії оцінювання та загальнодидактичні вимоги до нього, але не виокремлюють специфічних вимог до уроку.

С. Ковальова наголошує на вимогах до структурування нетрадиційних уроків музичного мистецтва (урок-гра; урок-вистава; урок-вікторина; урок-екскурсія; урок-лекція; урок-концерт; урок-роздум; урок-фантазія; урок-диспут; урок-дискусія; урок-образ; урок-діалог) та авторських (урок розвитку музичного слуху; урок розвитку емоційності та музичних асоціацій; урок інтелектуального осягнення музичних творів; урок розвитку звукообразності музичного мислення; урок розвитку музичної самостійної діяльності учнів; урок розвитку творчої уяви) [1]. На нашу думку, останні ґрунтуються на цілепокладанні, але не охоплюють і не можуть охопити всього діапазону цілей, які порушуються й вирішуються на уроці, тому запропонована типізація має відкритий характер.

Найбільш глибоко розробила сучасні вимоги до уроку музичного мистецтва Г. Падалка. Вона чітко формулює організаційні, дидактичні, психологічні, методичні та валеологічні вимоги, які відповідають і поглиблюють загальнопедагогічні правила й настанови [4, с. 211-237]. На нашу думку, валеологічні вимоги за своєю сутністю відповідають санітарно-гігієнічним.

О. Травіна розробила музично-педагогічну технологію досягнення цілісності уроку музики в контексті розвитку креативності учнів, яка включає принципи (цілісності,

адекватності, образності, небуденності, творчої напруги), критерії цілісного уроку (урок має бути осмисленим за цілепокладанням, ідейним за змістом, інтонаційно-аналітичним за технологією) та педагогічні умови реалізації методу художнього відкриття [5]. Отже, автор детально розкрила шляхи досягнення однієї з найважливіших вимог до сучасного уроку музики, проголошеного в 1970-ті роки Д. Кабалевським, – його цілісності, хоча в її інтерпретації відбувається певна дифузія ключових педагогічних понять – «принцип» і «вимога».

Грунтуючись на ідеї відомого теоретика музичної педагогіки, випускниці Київської консерваторії, вчителя-практика, ініціатора відкриття дитячих музичних шкіл і курсів підвищення кваліфікації вчителів музики, наукового співробітника Інституту художнього виховання АПН СРСР Н. Гродзенської (1892-1974 рр.) про урок музики як «художній твір», ми запропонували додати до відомих загальнопедагогічних вимог мистецько-педагогічні, що поглиблюють специфічні особливості уроку музичного мистецтва. Вони сформульовані в навчальній програмі з курсу «Методика музичного виховання в школі» ще 1996 року [3, с. 12].

До мистецько-педагогічних вимог до уроку музичного мистецтва ми відносимо: відповідність змісту, методів і форм навчання рівню музичного розвитку і музичної підготовки учнів; якість музичного репертуару, вибір якого відповідає відомих принципам (сміслова ідейність і змістовність; художня цінність; емоційна привабливість; доступність; різноманітність; педагогічна ємність); художня цілісність; гнучкість, рухливість структури уроку, взаємопроникнення її елементів (хоровий спів, музична грамота, сприймання та інтерпретація музики, музично-ритмічні рухи («пластичне інтонування»), гра на дитячих музичних інструментах (музикування), музично-творча діяльність); інтонаційно-сміслова й емоційно-сміслова логічність; художньо-образна виразність; емоційна насиченість уроку; режисура уроку, яка визначається законами загальної, емоціональної та музичної драматургії [3, с. 12].

Для прикладу зупинимось на режисурі уроку музичного мистецтва. Як художній твір урок може спиратися на закони загальної драматургії: пролог – експозиція – зав'язка – розвиток – кульмінація – розв'язка – епілог (структурні елементи уроку постійно змінюються). Під час застосування законів загальної драматургії важливо чітко визначити кульмінаційний музичний твір уроку, сприйняття або виконання якого всі інші лише готують.

Емоційну драматургію прекрасно обґрунтував і описав у своїй монографії Е. Абдуллін [1, с. 64-69], але ми дещо переосмислили її. Головним, на нашу думку, в емоційній драматургії є послідовність виконання/сприймання музичних творів уроку. В молодших класах логіка їхнього опанування ґрунтується на принципі контрасту, а в основній школі – на принципі схожості (наприклад, найрізноманітніші нюанси емоції радості, виражені в музиці, – безтурботна, світла, ейфорійна, «із сльозами на очах», навіть зловтішна та ін.), що пов'язано з віковими психологічними особливостями учнів.

Музична драматургія вимагає від учителя глибокої теоретичної підготовки з аналізу музичної форми, бо урок музичного мистецтва вибудовується за принципами побудови основних музичних форм, як-от: одночастинної, двочастинної, тричастинної, варіаційної, рондо, сонатної. В науково-методичній літературі набув поширення урок-варіаційна форма, бо його досить легко розробити. Наприклад, учні початкової школи вивчають на уроці

українську народну пісню «Щедрик» в обробці М. Леонтовича. Безумовно, молодші школярів не в змозі виконати її в оригіналі, тому вчать її як народну пісню (хоровий спів), сольфеджують простеньку мелодію на трьох звуках (музична грамота), відтворюють її на діатонічних інструментах (музикування), створюють до неї ритмічний супровід (музично-творча діяльність), слухають у кінці уроку «Щедрик» в обробці М. Леонтовича. У такий спосіб усі види музичної діяльності на уроці вчитель організовує на основі одного музичного твору, який звучить у різних варіантах. На такому уроці дітям легко пояснити особливості варіаційної форми, бо вони ніби в ній не лише безпосередньо побували, але й самі її створили. На початку 2000-х років на одному із засідань міського методичного об'єднання вчителів музичного мистецтва м. Полтави Надія Миколаївна Горошко продемонструвала бінарний урок-симфонію, методичну розробку якого захистила під час своєї атестації.

Отже, вимоги до сучасного уроку музичного мистецтва можна розділити на шість груп: організаційні, дидактичні, психологічні, методичні, санітарно-гігієнічні та мистецько-педагогічні. Композиція сучасного уроку вимагає від учителя високого рівня фахової компетентності, креативності та майстерності.

Список використаних джерел

1. Абдуллин Э. Б. Теория и практика музыкального воспитания и обучения в общеобразовательной школе : пособие для учителя. Москва : Просвещение, 1983. 112 с.
2. Ковальова, С.В. Сучасна післядипломна освіта педагога-музиканта : навч. посіб. Біла Церква : КОПОРК, 2007. 266 с.
3. Лобач О. О. Методика викладання музичного мистецтва. *Змістовий складник формальної професійної освіти вчителів музичного мистецтва (I освітній рівень)* : монографія / ПНПУ імені В. Г. Короленка ; ред. колегія : Н. В. Сулаєва, Г. С. Левченко, О. О. Лобач та ін. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. С. 153-175.
4. Методика музичного виховання в школі : навчальна програма зі спеціальності «Початкове навчання. Музика» / уклад. О. О. Лобач. Полтава : ПДП ім. В. Г. Короленка, 1996. 28 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 2010. 274 с.
6. Травина Е. А. Целостность урока музыки как предпосылка развития креативности учащихся : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / РАО «Институт художественного образования». Москва, 2008. 24 с.